

ISAAC ASIMOV: A megbocsáthatatlan bűn

Írásaim időnként vitatkozó jellegűek, így hát megszoktam (bár sosem keményedett meg a lelmem igazán), hogy maró kifejezésekbe burkolt elítélő leveleket kapok. De hát az ördögbe is, magam is írok néha ilyen haragos leveleket, s bár szeretem feltételezni, hogy a vívótört jobban kezelem, mint a dorongot, lehet, hogy nem így érznek azok, akiket megbírálok.

Így aztán megpróbálom filozofikusan felfogni a dolgot.

Vannak azonban ügyek, amelyek áthatolnak a filozófusi páncélzaton, bármennyire jól van kovácsolva és akármennyire edzett is.

Például nemrég kaptam egy levelet egy szakmabelitől - egy egyetemi tanszék oktatójától -, aki szembeszállt bizonyos érvekkel, amelyekkel előhozakodtam, és úgy tetszett, mélységesen intellektuális alapon vitatkozott velem. Kísérőlevelében előadta, hogy jobban tenném, ha nem élvezném annyira a vékony jégen táncolást (logikai értelemben), mert érvelőkészségem nem felel meg a feladatnak. Hogy igazolja e szomorú véleményét értelmi képességeimről, azt ajánlotta, olvassam el mintegy tucatnyi oldalt kitevő fogalmazványát.

Egy sóhajjal nekiláttam a munkának. Már a legelső oldalon nagy ravaszul lecsapott, rámutatván arra a kárra, melyet olvasóimnak okozok azzal, hogy úgy írok: elhitetem velük, hogy megértettek valamit, miközben valójában nem. Teljesen indokolatlanul egy kalap alá vett Carl Saggannel ebben a gonosz bűntényben. Úgy tűnt, szerinte Carl is becsalogatta olvasóit a megértésnek eme illúziójába.

Tovább olvastam, és egyre világosabb lett, hogy a szerző azt követi el, ami (egy író számára) megbocsáthatatlan bűn. Az író unalmas volt és dagályos, stílusa pedig egyszerűen áthatolhatatlan. Nem állítom, hogy ha figyelmesen olvasom és ügyesen megpróbálom kitalálni, mire akar kilyukadni, nem nyertem volna némi tápanyagmorzsát esszéjéből, de könyörgök, az időm is ér valamit!

Ezért abbahagytam az olvasást, és az alábbi levelezőlap szövegét fogalmaztam meg:

Kedves dr.!

Kérem, bocsássa meg, hogy mindennemű nyelvi tehetség híján csak angolul olvasok. Fordítás nélkül nem tudtam levelével megbirkózni. Mindazonáltal annyit kihámoztam belőle, hogy megnyugtathatom, ön sosem fog beleesni az Asimov-Sagan-féle csapdába. Senki, aki elolvassa, amit ön ír, nem ringatja magát abban a hitben, hogy ért bármit is.

Nem kis ideig csodáltam ezt a levelezőlapot, mert úgy éreztem, szépen ledöftem levélírómat. Aztán, amikor a levelezőlap már végképp betöltötte feladatát oly irányban, hogy kellemesen érezzem magam, összetéptem és eldobtam. Egyáltalán nem írtam választ.

Végtére is miért érezze magát rosszul az illető miattam? Aki így ír, mint ő, annak nincs szüksége további büntetésre.

De vajon miért is írt barátunk így? Tagadhatatlanul intelligens volt. Biztosan ismerte a témáját. Még ha valószínű is, hogy kevés jutott neki abból a megfoghatatlan valamiből, amit „tehetségnek” nevezünk, bizonyára logikusan össze tudta szedni érveit, és szavait ésszerűen választotta meg.

Bűnében ő még sincsen egyedül. Olvassanak el bármilyen tudományos dolgot, különösen a humán tudományok terén, és biztosan bőséges példátárat kapnak a megbocsáthatatlanul rossz írásmódra. (Számos kivétel akad, hála istennek!) Bárki önök, olvasók közül, aki sosem próbált írni novellát, írhat egy rosszat, de valószínűleg sosem volna képes olyan rosszul írni, ahogyan sok magas intelligenciahányadosú tudós viszont tud. Miért?

Először is nincsenek olyan gazdasági hajtóerők, amelyek a tudósokat fejlődésre készítenék. A tudományos folyóiratok nem utasítanak el tanulmányokat pusztán azért, mert rosszul vannak megírva. A tartalom az, ami számít, bármily zavaros is legyen az a tartalom. Aztán meg az ilyen tanulmányoknak fogékony közönségük van, hiszen a tudósoknak muszáj más tudósok tanulmányait olvasni saját szakterületükön, bármennyire terméketlen is e munka.

De ha még így is van, nem kellene vajon egy tudósnak is megkísérelnie világosan írni magáért a világosságért? Vajon nem lehet örömet szerezni egy fénylő mondat létrehozásával, bemutatva egy gondolatot, amely gyémántszerű fényel és pontossággal ragyog fel?

Sajnos nem. Gyanítom, hogy sok tudós kételkedik önnön értelmi képességeiben (hogy miért, azon nem töröm a fejem, nem lévén pszichiáter), és ezt a képességét csak olyan módon tudja bizonyítani, ahogyan tudja. Hosszú szavakat használ, olyan zsargont, melyet maga agyal ki, és mások aztán átvesznek; vacak mondatokat, melyekből széttört mellékmondatok lógnak petyhüdtlen, s olyan gondolatsorok, amelyek tehetetlenül vándorolnak, és sehol sem érnek véget.

Minél homályosabb a mű, írója annál inkább úgy érzi, hogy elmélyült gondolkodás eredménye, nem pedig sekélyes véleményalkotásé, s mivel nem meri kimondani, hogy meztelen a király, az ilyen szerző csodálja mások homályosságát is.

Az igazi írók, még az embrionális állapotban leledző, de valódi írókra is vonatkozik ez, sohasem merik utánozni az ilyesfajta írást. Például:

1. Soha ne légy homályos, hacsak nem akarsz finom és jelképes lenni. Az író választhat szavakat, amelyek költőiek vagy többértelműek, s így a felszínen homályos is lehet, de kis gondolkodás árán mélyebb értelmet is ki tud fejezni. Ez nehéz dolog, s ne próbáld meg, az ég szerelmére, hacsak nincs jó adag tehetséged vagy gyakorlatod (vagy még inkább mindkettő)!

2. Ezért hát ne használj hosszú szót akkor, ha egy rövid szó éppúgy megteszi; ne használj idegen szót, ha egy angol szó is megfelel; ne alkalmazs kevéssé ismert szót, ha egy közismert is elegendő. Néha a hosszú, idegen, kevéssé ismert kifejezést is lehet jó okkal alkalmazni. Például ebben a mostani esszémben szándékosan élek kiterjedtebb szókinccsel és bonyolultabb stílussal, mint szoktam, mert nem akarok olyan benyomást kelteni, hogy azért dicsőítem az egyszerűséget, mert nem vagyok képes másként írni. A bonyolultság indokai viszonylag ritkán fordulnak elő, s ha mindig ehhez a megoldáshoz nyúlunk, a módszer fárasztó és hatástalan lesz. Menj biztosra! Légy egyszerű!

3. Ne képzeld azt, hogy ha a kevés jó dolog, a sok még inkább az lesz! Ha néha színezi is a mondatot egy melléknév vagy főnév, vagy megfordítva, ne homályosítsd el teljesen a két szófaj közti különbséget! Ha két szó kötőjellel való összetűzése lehetővé teszi a kifejezés takarékoságát, azért ne fűzz össze mindent kötőjellel! Jogos, ha kicsit megszórod a levesedet, de biztosan nem teszel bele egy evőkanálnyit.

4. Ne terheld túl a mondataidat! Ne nyújtsd őket hosszúra abban a hitben, hogy a rövid mondatok gyerekesek és a hosszú mondatok „irodalmiak”. Túl sok rövid mondat egymás után valóban fárasztó lehet, de nem túl sok hosszabb mondat vegyítésével ez javítható, ám a hosszú mondatnak is elevennek kell lennie, erőteljes szerkezettel. Ha öt önálló mondatot összetapasztunk pontok nélkül, akkor az eredmény taszító.

5. Ne halmozzuk a mellékneveket és határozókat csak azért, mert úgy érezzük, csak így lehetünk „leírók”. Az erős szavak a főnevek és az igék. Végeztessük velük a lehető legtöbb munkát, és bízzuk a módosító szókra a maradék keveset. Hacsak nem mesterről vagy sikeres költőről van szó, minden módosító szó halálos veszedelemmel jár.

6. Még említhetnék a tudóskodó írásmód lehetőségei közül egyet, amely aligha rejt magában igazi csábítást. A tudósok szeretik a szenvedő szerkezeteket, mondván: „Kísérlet hajtattott végre a szerző által, mely szerint...” ahelyett, hogy őszintén leírná: „Végrehajtottam egy kísérletet, mely ...”. Az utóbbit túl agresszívnek vagy szerénytelennek érzik. A szenvedő szerkezet mintha nagyobb tárgyilagosságot sugallna. Nos, az ördög vigye el! Ha jelen van a tárgyilagosság, az akkor is megmarad, ha minden mondatban „én”-t használunk. Ha viszont nincs meg a tárgyilagosság, akkor a szenvedő szerkezet nem varázsolja oda. Ezért hát írv erőteljesen és egyenesen, és sose ess áldozatul a csábításnak, hogy rosszul írv, csak azért, hogy jó benyomást kelts. Csak egyetlen benyomást fogsz kelteni: a rossz írásét.

Hát igen, kezdek túl szenvedélyes lenni, jobb lesz lassan befejezni.

Hadd mondjam el önöknek, mi a véleményem a jó írásról. Fontos, hogy jó író legyen az ember, ha írásból akar megélni, úgyhogy emiatt fontos számomra a jó írás. Fontos, hogy jó író legyen valaki, ha néha publikálni akar egy-egy írást, és mi, a folyóirat szerkesztői is ezért tartjuk ezt fontosnak.

De ennél többről van itt szó. Mindnyájan jóval többet olvasunk, mint amennyit valaha is írhatunk. Mint tudják, én (néha úgy érzem) minden éber pillanatomban írok, mégis sokkal többet olvasok, mint írok. És valamennyiünk számára jó írások olvasása óriási élvezetet jelent, míg rossz műveket olvasni kínos feladat.

Akkor mi baj van azzal, ha élvezni akarjuk az életet?

UTÓSZÓ: Gyakran megesik, hogy újraolvasok valamit, amit már régen írtam, hogy ismét frissnek és újnak hasson rám. Most elolvastam ezt a cikket, amit csaknem öt éve írtam. Közben elégedettség tüze járt át, szinte tapsolni akartam, s csak közismert szerénységem tartott vissza tőle.

Szentmihályi Szabó Péter fordítása